

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Г. В. Пирог, К. П. Гавриловська

**Методичні рекомендації до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ**

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
2018

*Рекомендовано до друку Вченою Радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол №4 від 30.11.2018 року)*

Рецензенти:

Якімчук І. П. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Дубравська Н. М. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри психології Житомирської філії ПВНЗ «Київського інституту бізнесу і технологій» ТОВ

Ж 91

Пирог Г. В., Гавриловська К. П. Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія релігії». – Житомир, 2018. – 40 с.

У методичних рекомендаціях до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія релігії» наводяться завдання до практичних робіт для студентів денної і заочної форм навчання, теми для самостійного опрацювання, розподіл навчального часу за темами, завдання та вимоги до підсумкової модульної роботи й заліку, а також література, рекомендована до занять і курсу в цілому.

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
2. ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	5
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	6
Модуль 1. Теоретико-методологічні засади психології релігії	6
Модуль 2. Релігійність як предмет вивчення психології релігії	13
Модуль 3. Психологічний аналіз релігійних систем	19
4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ...	24
Практичні заняття для заочної форми навчання	24
5. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ	30
6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ІНДИВІДУАЛЬНИМ ПЛАНОМ НАВЧАННЯ	34
7. ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ	35
8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	38
ДОДАТКИ	41
Додаток А. Структура звіту за результатами психолого-релігійного дослідження	41
Додаток Б. Написання наукових публікацій	42

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програму курсу «Психологія релігії» складено відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньою програмою професійної підготовки бакалаврів з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія. Курс є вибірковою дисципліною спеціалізації основної освітньої програми підготовки психологів.

Предметом «Психології релігії» є теоретико-методологічні основи вивчення психологічних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування релігійних явищ.

Міждисциплінарні зв'язки: «Соціальна психологія», «Психологія особистості», «Релігієзнавство».

Метою курсу «Психологія релігії» є формування толерантності та розширення професійного світогляду через психологічне розуміння релігії та релігійності, особливостей різних релігійних систем.

Завдання:

- Ознайомити студентів із теоретико-методологічними основами психології релігії.
- Надати знання про психологічні характеристики релігійних явищ, їхній зміст, структуру, місце та роль у релігійному комплексі, а також вплив на позарелігійні сфери життєдіяльності особистості.
- Розглянути особливості психології віруючих, надати психологічне розуміння феномену релігійності.
- Сформувати вміння аналізувати психологічні особливості різних релігійних систем.

Програмні результати навчання:

Знання:

- Демонструвати розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в сфері релігійних відносин;
- Ілюструвати прикладами закономірності та особливості функціонування та розвитку психічних явищ у сфері релігії.

Уміння:

- Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення завдань з психологічного аналізу релігійних явищ, зокрема, з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- Здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки;
- Презентувати результати власних досліджень усно\письмово для поінформованої аудиторії.

Комунікація:

- Зрозуміло повідомляти інформацію, доступно представляти результати психологічних досліджень релігійності.

Автономія і відповідальність:

- Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;
- Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.

2. ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Види оцінювання за дисципліною: поточне оцінювання (практичні заняття, усне опитування, тестовий контроль, перевірка рівня засвоєння тем, винесених на самостійне опрацювання), звіти з практичних робіт, підсумкова модульна робота, підсумковий контроль – залік.

Одержання оцінки за модулі:

Кожне практичне заняття оцінюється по 100-бальній системі. При контролі оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах; активність при обговоренні питань; якість виконання практичних завдань; результати експрес-контролю у формі тестів тощо.

Підсумкова кількість балів за модуль виставляється як середнє арифметичне балів за всіма формами контролю.

Обов'язкові види робіт:

- ознайомлення зі змістом основних понять;
- опрацювання основної літератури до заняття;
- підготовка до обговорення питань на практичному занятті;
- виступи, участь у дискусіях на семінарських заняттях;
- виконання практичних та індивідуальних завдань (зокрема, планування і проведення дослідження, написання публікації тощо);
- перевірка рівня засвоєння знань з теми, яка виносилася на самостійне опрацювання.

Види робіт на вибір:

- біографічна довідка;
- презентація;
- підготовка методичних матеріалів.

Залік ставиться за результатами роботи студента впродовж усього семестру як середнє арифметичне балів за всіма видами робіт (*максимум 100 балів*).

Вимоги до заліку:

1. Володіння теоретичним матеріалом з тем курсу.
2. Зараховано всі завдання, передбачені робочою програмою та інструктивно-методичними матеріалами (у тому числі опрацьовані пропущені заняття).
3. Пройдено перевірку рівня засвоєння знань з тем, що виносились на самостійне опрацювання.
4. Здано звіти з дослідження психолого-релігійної проблематики.
5. Підсумкову модульну роботу оцінено позитивно.

3. РЕКОМЕНДАЦІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Модуль 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Семінарське заняття 1.

ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ ЯК НАУКА

Мета: ознайомлення з понятійним апаратом, структурою та методологією психології релігії.

Професійна спрямованість: формування умінь аналізувати роль психології релігії у розвитку психологічної науки.

Питання до обговорення:

1. Підходи до розуміння предмета психології релігії.
2. Психологія релігії і релігійна психологія.
3. Міждисциплінарні зв'язки психології релігії.
4. Структура й проблематика психології релігії.
5. Методи досліджень з психології релігії.
6. Методологічні проблеми психології релігії.
7. Особливості кількісного та якісного підходів до організації психологічного дослідження релігії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Релігія, релігійність, психологія релігії, предмет психології релігії, об'єкт психології релігії, релігійна психологія, трансцендентне
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 4-14. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 5-16. - Сметанова Ю.В. Психология религии: методологические и историко-психологические перспективы // Вестник Томского государственного университета. – 2005. – С. 130-135. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Водянова А. Психологическая ценность религии / А. Водянова // Вестник СевГТУ. – Севастополь, 2001. – Вып. 29 : Философия. – С. 68-76. – Режим доступа: http://eprints.zu.edu.ua/23332/

	<p>- Лубський В.І., Предко О.І. Психологія релігії: підручник і хрестоматія. Ч.1. – Київ, 2004. – С. 41-80.</p> <p>- Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. –С. 7-14.</p> <p>- Пирог А. Психологический анализ христианских ценностей / Г. Пирог // Горизонты образования. – Севастополь, 2003. - №3. – С. 84-88. http://eprints.zu.edu.ua/23293/</p> <p>- Смирнова Е.Т. Введение в религиозную психологию: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2003. – С. 26-44.</p>
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	<p>- У чому полягає особливість психології релігії?</p> <p>- Охарактеризуйте предметне поле психології релігії.</p> <p>- Встановіть зв'язок між психологією релігії та релігійною психологією.</p> <p>- Охарактеризуйте структуру психології релігії.</p> <p>- Охарактеризуйте основні методи, які використовуються в дослідженнях з психології релігії.</p> <p>- У чому полягають основні методологічні складнощі при вивченні релігійних явищ?</p> <p>- У яких випадках дослідник притримується кількісного чи якісного підходів при вивченні релігії?</p>

Семінарське заняття 2.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Мета: ознайомлення з процесом становлення психології релігії.

Професійна спрямованість: формування уміння аналізувати процес становлення психології релігії

Питання до обговорення:

1. Відношення людини і Бога в розумінні християнської думки.
2. Філософські тлумачення ролі релігії у житті людини та суспільства.
3. Дослідження релігії у філософії Ф. Шлеєрмахера.
4. Внесок антропологічних та соціологічних досліджень у психологію релігії.
5. Психологія В. Вундта й С. Холла про релігію і релігійність.
6. Феномен релігійності в емпіричній традиції В. Джеймса.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Супранатуралістичний та історичний підходи, нумінозне, трансцендентне, трансцендування, «смісловий універсум», «видима» й «невидима» релігія, «почуття
---	--

	абсолютної залежності», відчуження, «природні» та «духовні» релігії, соціальна солідарність, аномія, смислотворення, раціоналізація, рекапітуляція, біогенетичний принцип, «особиста» релігія, релігійний досвід, містичний досвід, навернення, святість
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйте до обговорення питань на практичному занятті	<p>- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 15-48. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i></p> <p>- Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 26-82, 104-133.</p>
3. Ознайомтесь та коротко занотуйте першоджерела	<p>Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. – <i>Електронна хрестоматія до курсу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Моральный принцип религии. I. Кант - Церковь и секта. Э. Трёлъч - Религиозный опыт и традиция. П. Бергер - Смерть и реинтеграция группы. Б. Малиновский - Социология религии и теория познания. Э. Дюркгейм - Социальная психология мировых религий. М.Вебер <p>Джеймс В. Многообразие религиозного опыта. – СПб. 1993. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i></p>
4. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	<ul style="list-style-type: none"> - Аринин Е. И. Психология религии. – Владимир, ред.-изд. комплекс ВлГУ, 2005. – С. 5-19. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Лубський В.І., Предко О.І. Психологія релігії: Підручник і хрестоматія. – Ч.1. – К.: Центр учбової літератури, 2004. – 208 с. - Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 87-123. - Пирог А. Проблема духовности в освещении христианской ценностной парадигмы / А. Пирог // Горизонты образования : Научно-методический журнал. – Севастополь, 2005. – №3. – С. 101-105. – Режим доступа: http://eprints.zu.edu.ua/23292/
5. Підготуйте біографічні довідки (1-3 студенти з групи)	Трельч Е., Отто Р., Бергер П., Лукман Т., Шлеєрмахер Ф., Фейєрбах Л., Малиновський Б., Дюркгейм Е., Вебер М., Вундт В., Холл С., Джеймс В.

6. Перевірте себе за контрольними питаннями	<ul style="list-style-type: none"> - Які особливості розуміння відношення людини і Бога в християнській думці? - Які особливості філософського розуміння ролі релігії у житті людини та суспільства? - У чому полягає внесок Ф. Шлеєрмахера у психологію релігії? - Який внесок у психологію релігії зробили антропологічні та соціологічні дослідження? - Які принципи для аналізу релігії запропонували В. Вундт й С. Холл?
---	--

Семінарське заняття 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ РЕЛІГІЇ (1 частина)

Мета: ознайомлення з особливостями розуміння релігії у межах різних психологічних підходів.

Професійна спрямованість: формування уміння аналізувати релігію у різних психологічних парадигмах.

Питання до обговорення:

1. Психологічні тлумачення релігії в теоріях Дж. Леуба, Т. Рібо, Т. Флурнуа.
2. Розуміння психологічної сутності релігії у працях В. Дільтея і Л. Леві-Брюля.
3. Психоаналітичне трактування релігії
 - Релігія як об'єкт психоаналізу З. Фрейда.
 - Сутність релігії в аналітичній психології К.-Г. Юнга.
 - Релігія в гуманістичному психоаналізі Е. Фромма.
 - Релігія в психологічній теорії Е. Еріксона.
4. Біхевіоризм про психологічну сутність релігії (Л. Кеслер, В. Уеллс, Д. Траут, Б. Скіннер).

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Екстатичні стани, депресивна та екзальтована форми «релігійної пристрасті», принципи «виключення трансцендентного» і «біологічної інтерпретації», герменевтика, «колективні уявлення», «пралогічне» мислення, «колективний невроз», архетипи, самість, індивідуація, логотерапія
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань	- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 48-112. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>

на практичному занятті	- Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 135-189.
3. Ознайомтесь та коротко занотуйте першоджерела	Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. – <i>Електронна хрестоматія до курсу</i> : - Социальная обусловленность религиозных представлений и институтов. Л. Леви-Брюль - Психический генезис религиозных представлений. 3. Фрейд - Типы религии и религиозного опыта. Э. Фромм Карл Густав Юнг и христианство. – СПб.: Академический проект, 1999. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. – Спб., 1997. Фрейд З. Человек по имени Моисей и монотеистическая религия. – М.: Наука, 1993. Эриксон Э. Молодой Лютер. Психоаналитическое историческое исследование. – М.: Медиум, 1995. Юнг К.-Г. Архетип и символ. – М., 1992.
4. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Аринин Е. И. Психология религии. – Владимир, ред.-изд. комплекс ВлГУ, 2005. – С. 19-79. – <i>Електронна хрестоматія до курсу</i> . - Москалец В.П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 87-123.
5. Підготуйте біографічні довідки (1-3 студенти з групи)	Леуба Дж., Рибо Т., Флурнуа Т., Дільтей В., Леві-Брюль Л., Фрейд З., Юнг К.-Г., Фромм Е., Еріксон Е., Кеслер Л., Уэллс В., Траут Д., Скиннер Б.
6. Перевірте себе за контрольними питаннями	- Що об'єднує погляди Дж. Леуба, Т. Рибо, Т. Флурнуа на релігію? - Порівняйте трактування релігії у роботах В. Дільтея і Л. Леві-Брюля. - У чому полягає особливість психоаналітичного трактування релігії? - Охарактеризуйте основні погляди біхевіористів на релігію.

Семінарське заняття 4.
ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ РЕЛІГІЇ
 (2 частина)

Мета: ознайомлення з особливостями розуміння релігії у гуманістичній та трансперсональній психології

Професійна спрямованість: формування уміння аналізувати релігію у межах різних психологічних підходів

Питання до обговорення:

1. Розуміння релігії в гуманістичній традиції
 - Погляди на релігійність людини А. Маслоу.
 - Логотерапія В. Франкла й християнство.
 - Дослідження релігії в працях Г. Олпорта.
 - Розуміння релігії у психосинтезі Р. Ассаджолі
2. Трансперсональна психологія
 - Концепція С. Грофа.
 - Концепція К. Вілбера.
3. Розуміння релігії в творчості М. Еліаде.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Індивідуація, логотерапія, психосинтез, трансперсональна психологія, ЛСД-терапія, трансперсональні переживання, холотропне дихання, змінені стани свідомості, базові перинатальні матриці, рівні спектра свідомості
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 48-112. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 135-189.
3. Ознайомтесь та коротко занотуйте першоджерела	-В. Франкл Религиозность как поиск смысла жизни // Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> -Гроф С. За пределами мозга. – М.: Изд-во института психотерапии, 2000. – 504 с. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> -Гроф С. Священное и профанное // Психология религиозности и мистицизма: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Элиаде М. Мифы современного мира // Психология религиозности и мистицизма: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>

4. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Аринин Е. И. Психология религии. – Владимир, ред.-изд. комплекс ВлГУ, 2005. – С. 19-79. – <i>Електронна хрестоматія до курсу</i> . - Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 87-123.
5. Підготуйте біографічні довідки (1-3 студенти з групи)	Маслоу А., Франкл В., Олпорт Г., Ассаджолі Р., Гроф С., Уілбер К., Еліаде М.
6. Перевірте себе за контрольними питаннями	- Які особливості розуміння релігії у гуманістичній психології? - Охарактеризуйте предметне поле трансперсональної психології релігії. - Чим відрізняються погляди М. Еліаде від інших?

Практичне заняття 1.

ПЛАНУВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Мета: ознайомлення з психологічними методами вивчення релігійності та формування навичок планування психологічного дослідження релігії.

Професійна спрямованість: підготовка до проведення дослідження з психолого-релігійної проблематики, формулювання методологічного апарата дослідження.

План практичного заняття:

1. Інформування про напрямки та можливості психологічних досліджень релігії.
2. Знайомство з психологічними методами й методиками вивчення релігійності.
3. Планування досліджень з психолого-релігійної проблематики (у міні-групах):
 - окреслення проблем психолого-релігійної тематики, що потребують вирішення;
 - визначення вибірки та умов дослідження;
 - формулювання мети та завдань дослідження;
 - обговорення можливих методів дослідження.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь з прикладами студентських досліджень з	- Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 9. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. (<i>тези Барчук О, Бурківської М.</i> ;
---	--

психології релігії	<p><i>Герасименко К., Демчук К., Зарицької Б., Ковальчук І., Петренко С., Попович Д., Рибачук Ю., Сапожник Д.)</i></p> <p>- Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 10. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. (<i>тези Назарової О., Кошелюк В.; Курочкиної М., Огороднік М.</i>)</p>
2. Опрацюйте літературу для ознайомлення з психологічними методиками вивчення релігійності	<p>- Посохова С.Т. Справочник практического психолога. Психодиагностика. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – 139 с. – Режим доступу: http://zabika.ru/adpopa/C.+T.+Посоховаa/main.html</p> <p>- Мягков И.Ф., Щербатых Ю.В., Кравцова М.С. Психологический анализ уровня индивидуальной религиозности // Психологический журнал. – Т. 17. – 1996. – №6. – С.119-122.</p>
3. Підготуйте коротку доповідь (на 1-3 хв.) про одну з методик дослідження релігійності (див. <i>Електронну хрестоматію</i>)	<p>Методики дослідження релігійності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Анкета релігійних орієнтацій (І. М. Богдановская); - Шкала релігійної орієнтації (Г. Олпорт, Д. Росс); - Тест «Інспірит» (Дж. Касс); - Тест для определения структуры индивидуальной религиозности (Ю. В. Щербатых)
4. За результатами заняття (після заняття) виконайте першу та другу частину дослідження психолого-релігійної проблематики (у міні-групах)	<p>1. Визначте та запишіть:</p> <ul style="list-style-type: none"> - тему дослідження; - теоретичне обґрунтування теми: актуальність, визначення основних категорій, хто працював у даному напрямку; - мету та завдання дослідження; - обсяг і склад вибірки; - методи дослідження; - питання для опитування як додаткового або самостійного методу дослідження. <p>2. Підготуйте матеріали, необхідні для проведення дослідження. Проведіть емпіричне дослідження за обраними методами згідно розробленого плану.</p>

Модуль 2 РЕЛІГІЙНІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Семінарське заняття 5. РЕЛІГІЙНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Мета: ознайомлення з феноменом релігійності.

Професійна спрямованість: формування уміння аналізувати прояви релігійності у психічному житті особистості.

Питання до обговорення:

1. Поняття, особливості й структура релігійної свідомості.
2. Поняття, критерії та показники релігійності.
3. Структура релігійності.
4. Психологічні тлумачення релігійної віри: визначення, структура, прояви.
5. Релігійні почуття: сутність, особливості, динаміка.
6. Релігійні цінності.
7. Соціально-психологічна структура функціонування релігії: релігійні відносини, середовище, діяльність.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Релігійна свідомість, особиста релігійність, релігійні орієнтації, релігійна віра, релігійно-психологічний комплекс віруючих, потреби віруючих, релігійні установки, релігійні почуття
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	- Бучма О. Релігійність особи: мотиви та вияви. Показники та критерії релігійності // Академічне релігієзнавство: Підручник. — К.: Світ Знань, 2000. — С. 528-534. - Глушак А., Пирог Г. Релігійні цінності: сутність, структура, рівні // Вісник Національного Університету «Львівська політехніка». — Львів, 2003. — Вип. 473 : Філософські науки. — С. 51-54. — Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/31493 - Предко О.І. Психологія релігії: Підручник. — К.: Академвидав, 2008. — С. 202-226. - Сафронов А.Г. Психологія релігії. — Київ, 2002. — С. 8-20. — <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Угринович Д.М. Психологія релігії. — М.: Политиздат, 1986. — С. 92-167 (Глава 3-4). — <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Лубський В.І., Предко О.І. Психологія релігії: Підручник і хрестоматія. - Ч. 1. - К.: Центр учбової літератури, 2004. - 208 с. - Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. - К.: Академвидав, 2004. - 240 с.

	<p>- Пирог Г. Особливості системи християнських цінностей // Українське релігієзнавство. - Київ, 2004. - Вип. 1 (29). - С.21-29. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20633</p> <p>- Пирог А. Система релігійної аксиології // Горизонти образования : Научно-методический журнал. - Севастополь, 2006. – №3. – С. 111-114. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/23289/</p> <p>- Смирнова Е.Т. Введение в релігійну психологію: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2003. – 160 с.</p>
<p>4. Перевірте себе за контрольними питаннями</p>	<p>- Назвіть основні особливості релігійної свідомості.</p> <p>- Що таке релігійність?</p> <p>- Проаналізуйте особливості релігійно-психологічного комплексу віруючих.</p> <p>- У чому полягає психологічна сутність релігійної віри?</p> <p>- Що таке «релігійні почуття»?</p> <p>- Які рівні має ціннісна система релігії?</p> <p>- Назвіть соціально-психологічні характеристики релігії.</p>

Семінарське заняття 6.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Мета: ознайомлення зі змістом психології віруючих.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати зміст психології віруючих.

Питання до обговорення:

1. Формування релігійної особистості
 - Роль родини й релігійної спільноти.
 - Психологія релігійного навернення.
2. Соціально-психологічні особливості релігійної особистості.
3. Психологічні типи віруючих.
4. Зміст релігійного досвіду та його структура.
5. Різновиди релігійного досвіду:
 - споглядально-пасивний, діяльностно-активний, «розширеної свідомості»;
 - різновиди досвіду «спілкування зі священним»;
 - за соціальними ролями віруючих.
6. Психологічні характеристики містичного досвіду.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Релігійне навернення, релігійний досвід, носії релігійного досвіду, різновиди релігійного досвіду, містичний досвід, транс
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	<ul style="list-style-type: none"> - Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 206-239. <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного: Психотехника и трансперсональные состояния. – Спб., 1997. – С. 3-61 (Введение). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Угринович Д.М. Психология религии. – М. 1986. – С. 219-296 (Глава 6). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	<ul style="list-style-type: none"> - Джеймс У. Многообразии религиозного опыта. – М., 1993.; СПб., 1993. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Москалец В.П. Психология религии: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 7-14. - Пирог Г. Психологічні аспекти функціонування релігійних цінностей (християнський аспект) // Українське релігієзнавство. – Київ, 2006.– Вип. 39. – С. 93-102. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/43793 - Психология религиозности и мистицизма: Хрестоматія / Сост. К.В. Сельченко. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – 544 с. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Уит А. Мистический опыт. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	<ul style="list-style-type: none"> - Які чинники впливають на формування релігійності особистості? - Які соціально-психологічні особливості релігійної особистості ви можете назвати? - Назвіть основні критерії виділення психологічних типів віруючих. - Проаналізуйте особливості релігійного досвіду. - Назвіть основні критерії виділення видів релігійного досвіду. - Що характерно для містичного досвіду?

Семінарське заняття 7.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОГО КУЛЬТУ

Мета: ознайомлення з психологічними особливостями релігійних культурів.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати особливості релігійних культурів.

Питання до обговорення:

1. Релігійний культ: визначення, характеристики, психологічні механізми.
2. Психічні стани в процесі богослужінь.
3. Соціально-психологічні процеси, що супроводжують релігійне спілкування.
4. Психологічні характеристики ритуалів.
5. Види ритуалів.
6. Сповідь як психологічний феномен.
7. Молитва: визначення, типи, психологічне значення.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Релігійний культ, релігійні ритуали; містерії, жертвоприношення, прославляння, поклоніння; ритуали катарсичні, травмування мозку, засновані на техніках психосоматичного впливу, пов'язані з використанням психоактивних речовин; ритуали; сповідь; молитва
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 240-256. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Предко О.І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 227-237. - Сафронов А.Г. Психология религии / А.Г.Сафронов – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 83-87 (Глава 4). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. – М., 1993.; СПб., 1993. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Москалец В.П. Психология релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 7-14. - Психология религиозности и мистицизма: Хрестоматія / Сост. К.В. Сельченко. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – 544 с. <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Угринович Д.М. Психология религии. – М. 1986. – С. 187-218 (Глава 5). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>

4. Перевірте себе за контрольними питаннями	<ul style="list-style-type: none"> - Назвіть основні психологічні механізми культу. - Які психічні стани характерні для богослужінь? - Які соціально-психологічні процеси супроводжують релігійне спілкування? - За якими критеріями виділяють різні види ритуалів? - Розкрийте значення терміна " молитва".
---	---

Практичне заняття 2.
ПРОВЕДЕННЯ ТА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ
ДОСЛІДЖЕННЯ З ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Мета: формування знань щодо процедури проведення та обробки результатів психологічних досліджень релігійності.

Професійна спрямованість: вміння проводити дослідження з психолого-релігійної проблематики, обробляти та аналізувати отримані результати.

План практичного заняття:

1. Обговорення обраних методів, процедури та первинних результатів досліджень з психолого-релігійної проблематики.
2. Визначення методів кількісного та якісного аналізу результатів.
3. Визначення форм представлення результатів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь з прикладами психологічних досліджень релігії	<ul style="list-style-type: none"> - Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 9. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. (тези Барчук О, Бурківської М.; Герасименко К., Демчук К., Зарицької Б., Ковальчук І., Петренко С., Попович Д., Рибачук Ю., Сапожник Д.) - Психологічні дослідження: наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 10. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. (тези Назарової О., Кошелюк В.; Курочкіної М., Огороднік М.)
2. До заняття проведіть дослідження психолого-релігійної проблематики з та	<p>У міні-групах проведіть дослідження за обраними методами згідно розробленого плану (див. практичне заняття 1).</p> <p>отримані результати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уведіть всі отримані індивідуальні результати у загальну таблицю (таблиці);

зробіть первинну обробку	- розрахуйте середні показники за вибіркою, шкалами або іншими критеріями.
3. За результатами заняття (після заняття) оформіть звіт з дослідження психолого-релігійної проблематики (у міні-групах)	<p>Результати дослідження представте у вигляді порівняльних таблиць, діаграм, гістограм, опишіть та поясніть їх.</p> <p>Оформіть звіт (див. додаток А), у складі якого мають бути:</p> <ul style="list-style-type: none"> - титульний аркуш с темою дослідження; - теоретичне обґрунтування теми: актуальність, визначення основних категорій, хто працював у даному напрямку; - гіпотеза, мета та завдання дослідження; - дані про обсяг і склад вибірки, методи дослідження; - результати дослідження в узагальненому вигляді (таблиці, діаграми, гістограми), їх опис та інтерпретація; - висновки за дослідженням; - додатки з таблицями первинних даних; - вкладені первинні бланки (протоколи, малюнки або інше) з індивідуальними даними. <p>Підготуйте презентацію і доповідь на 5 хв. про проведене дослідження.</p>

Модуль 3 ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЛІГІЙНИХ СИСТЕМ

Семінарське заняття 8. СИСТЕМНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЛІГІЙ

Мета: ознайомлення з принципами системно-психологічного аналізу різних релігій.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати психологічні особливості різних релігійних систем.

Питання до обговорення:

1. Погляди Е. Дюркгейма і Т. Парсонса щодо системного аналізу релігії.
2. Релігійні образи, їхня психологічна характеристика.
3. Міфологія та її психологічна сутність.
4. Психологічне значення символіки у формуванні релігійності.
5. Психологічне значення заповідей.
6. Психопрактики: поняття та види.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Релігійний образ, міфологія, символи, заповіді, релігійне спілкування, психопрактики
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 136. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Сафронов А.Г. Психология религии / А.Г.Сафронов – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 8-18, 91-93, 121-124 (Глави 1, 5). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии. – М.: Наука, 1994. – 204 с. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Торчинов Е. А. Религии мира. Опыт запредельного. – СПб.: Центр «Петербургское Востоковедение», 1997. – Ч. 1, Глава 2.
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	- У чому сутність системного аналізу релігії? - Розкрийте значення терміна " релігійний образ". - У чому полягає психологічна сутність міфів? - Проаналізуйте роль символіки у формуванні релігійності - Яке значення для людини мають заповіді? - Що таке психопрактики та які вони бувають?

Семінарське заняття 9.

АРХАЇЧНІ ФОРМИ РЕЛІГІЙНОСТІ

Мета: ознайомлення з архаїчними формами релігійності.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати роль архаїчних форм у процесі становлення релігійності, сучасному суспільному та індивідуальному житті.

Питання до обговорення:

1. Загальні особливості первісних форм релігії.
2. Психологічна сутність тотемізму та нагуалізму.
3. Поняття фетишизму і його психологічна сутність.
4. Психологічна сутність анімізму.
5. Психологічні аспекти магії: поняття, види, магичні ритуали.
6. Психологічна сутність шаманізму.
7. Окультизм: поняття та психопрактики.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Коллективне несвідоме, шари колективного несвідомого (тотемічний, анімістичний, фетишистський, первісно-магічний, міфологічний), тотемізм, нагуалізм, фетишизм, анімізм, магія, шаманізм, окультизм
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	- Ардашкин И.Б. Психология религий. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 113-126. – <i>Електронна хрестоматія до курсу</i> . - Сафронов, А.Г. Психология религии. – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 21-51 (Глава2). – <i>Електронна хрестоматія до курсу</i> .
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Торчинов Е.А. Религии мира. Опыт запредельного. – СПб.: Центр «Петербургское Востоковедение», 1997. – Ч. 1, Глава 1. – <i>Електронна хрестоматія до курсу</i> . - Психология религиозности и мистицизма. Хрестоматия. – М., 2001.
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	- Назвіть основні відомі Вам первісні форми релігії та дайте кожній з них коротке визначення. - Як конкретно-чуттєвий характер мислення первісної людини вплинув на первісні форми релігії? - Назвіть прояви тотемізму в сучасній культурі. - Назвіть прояви фетишизму в сучасній культурі. - Назвіть відомі вам теорії походження магії й розкрийте їхній зміст. - Яке значення для подальшого розвитку релігії мав шаманізм? - Які психопрактики в сучасних окультних системах ви можете назвати? - Простежте, в якому напрямі змінюються уявлення давніх людей про Бога.

Семінарське заняття 10.

ЕЗОТЕРИЧНІ ПСИХОПРАКТИКИ У СХІДНИХ РЕЛІГІЯХ

Мета: ознайомлення з роллю і значенням езотеричних психопрактик у східних релігіях.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати психологічні особливості різних релігійних традицій.

Питання до обговорення:

1. Езотеричні психопрактики в національних релігійних традиціях світу.
2. Даосизм: поняття, трансформаційні та медитативні практики.
3. Використання психопрактик у буддизмі, джайнізмі, сикхізмі.
4. Ваджраяна: поняття, психопрактики. Тибетські психопрактики.
5. Дзен: поняття, ознаки звільнення, методи традиції дзен.
6. Психотехніки у йогічній традиції.
7. Тантризм: поняття, основні школи.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Даосизм, буддизм, індуїзм, карма, джайнізм, сикхізм; шляхи, що ведуть до звільнення від карми; ваджраяна, тибетські психопрактики, Дзен, саторі, метод коанів, метод переривання паттернів, обітниця, хатха-йога, асани, мудри, раджа-йога, медитація, джанана-йога, карма-йога, тантра, карма, Дхарма
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	Ардашкин И.Б. Психология религий. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 127-147. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> Сафронов, А.Г. Психология религии. – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 96-121. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	- Торчинов Е.А. Религии мира. Опыт запредельного. – СПб.: Центр «Петербургское Востоковедение», 1997. – Ч. 2. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Психология религиозности и мистицизма. Хрестоматия. – М., 2001. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	- Назвіть основні езотеричні психопрактики в національних релігійних традиціях світу. - Проаналізуйте відмінності розвитку психопрактик в даосизмі та тантризмі. - Порівняйте психопрактики у буддизмі, джайнізмі, сикхізмі. - Що характерно для ваджраяни? - Розкрийте значення поняття «метод коанів». - Що характерно для йогічних психотехнік?

Семінарське заняття 11.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОНОТЕЇСТИЧНИХ РЕЛІГІЙ

Мета: ознайомлення з психологічними особливостями й психопрактиками іудаїзму, християнства та ісламу.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати психологічні особливості різних релігійних традицій.

Питання до обговорення:

1. Психологічні особливості іудаїзму.
2. Психотехніки Кабали.
3. Психологічні особливості християнства.
4. Поняття та психопрактики ісіхазму.
5. Психологічні особливості ісламу.
6. Суфізм: поняття, стадії психологічної трансформації людини.
7. Розуміння об'єктивних й суб'єктивних проблем («нафи») на шляху до особистого росту в суфізмі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Іудаїзм, Тора, Кабала, християнство, Біблія, ісіхазм, Фаворське світло, іслам, Коран, суфізм, «Нафи»
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	Ардашкин И.Б. Психология религий. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 147-205. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> Сафронов А.Г. Психология религии. – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 121-138. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	Пирог Г.В. Християнські цінності у сучасному українському суспільстві // Науковий вісник Чернівецького Університету. – Чернівці, 2004. – Вип. 203-204 : Філософія. – С.22-26. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/23297/ Торчинов Е. А. Религии мира. Опыт запредельного. – СПб.: Центр «Петербургское Востоковедение», 1997. – Ч. 1, Глава 2; ч. 3. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	- Чим відрізняються релігійний культ і релігійна організація в світових релігіях від своїх аналогів у ранніх релігіях? - Назвіть характерні особливості Кабали.

	<ul style="list-style-type: none"> - Назвіть основні психопрактики в ісихазмі. - Назвіть основні психопрактики в ісламі. - Проаналізуйте відмінності розвитку психопрактик в іудаїзмі, християнстві та ісламі.
--	---

Практичне заняття 3.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Мета: формування навичок презентації результатів психологічних досліджень релігійності.

Професійна спрямованість: вміння робити презентацію результатів дослідження з психолого-релігійної проблематики.

План практичного заняття:

1. Презентації студентських досліджень з психолого-релігійної проблематики.
2. Групове дискутування щодо отриманих результатів досліджень.
3. Обговорення вимог до публікацій та рекомендації до опублікування кращих досліджень.

Завдання для самостійної роботи:

<p>1. До заняття оформіть звіт та зробіть презентацію</p>	<p>У міні-групах – оформіть звіт з проведеного дослідження психолого-релігійної проблематики (див. практичне заняття 2) за вимогами (додаток А)</p> <p>Підготуйте презентацію і доповідь на 5 хв. про проведене дослідження.</p>
<p>2. За результатами заняття (після заняття) підготуйте публікацію (для кращих робіт)</p>	<p>Оформіть результати дослідження у вигляді тез. Вимоги до написання публікацій дивитесь у додатку Б.</p>

4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Семінарське заняття 1.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Мета: ознайомлення з процесом становлення психології релігії.

Професійна спрямованість: формування уміння аналізувати процес становлення психології релігії

Питання до обговорення:

1. Філософська та теологічна думка щодо відношення «людина – Бог»:
 - Відношення людини і Бога в розумінні християнської думки.
 - Філософські тлумачення ролі релігії у житті людини та суспільства.
 - Дослідження релігії у філософії Ф. Шлеєрмахера.
2. Психологічні погляди на релігію та релігійність людини:
 - Психологія В. Вундта й С. Холла про релігійність людини.
 - Феномен релігійності в емпіричній традиції В. Джеймса.
 - Психологічні тлумачення релігії в теоріях Дж. Леуба, Т. Рибо, Т. Флурнуа.
3. Біхевіоризм про психологічну сутність релігії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Супранатуралістичний та історичний підходи, нумінозне, трансцендування, «смиловий універсум», «видима» й «невидима» релігія, відчуження, «природні» та «духовні» релігії, соціальна солідарність, аномія, смислотворення, раціоналізація, рекапітуляція, біогенетичний принцип, «особиста» релігія, релігійний досвід, містичний досвід, навернення, святість
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	<ul style="list-style-type: none">- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 15-48. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>- Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 26-82, 104-133.
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	<ul style="list-style-type: none">- Аринин Е. И. Психология религии. – Владимир, ред.-изд. комплекс ВлГУ, 2005. – С. 5-19. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>- Лубський В.І., Предко О.І. Психологія релігії: Підручник і хрестоматія. – Ч.1. – К.: Центр учбової літератури, 2004. – 208 с.- Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 87-123.- Пирог А. Проблема духовности в освещении христианской ценностной парадигмы / А. Пирог // Горизонты образования : Научно-методический журнал. – Севастополь, 2005. – №3. – С. 101-105. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/23292/
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	<ul style="list-style-type: none">- Які особливості розуміння відношення людини і Бога в християнській думці?- Які особливості філософського розуміння ролі

	<p>релігії у житті людини та суспільства?</p> <ul style="list-style-type: none"> - У чому полягає внесок Ф. Шлесермахера у психологію релігії? - Який внесок у психологію релігії зробили антропологічні та соціологічні дослідження? - Які принципи для аналізу релігії запропонували В. Вундт й С. Холл?
--	---

Семінарське заняття 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ РЕЛІГІЇ

Мета: ознайомлення з особливостями розуміння релігії у межах різних психологічних підходів.

Професійна спрямованість: формування уміння аналізувати релігію у різних психологічних парадигмах.

Питання до обговорення:

1. Психоаналітичне трактування релігії
 - Релігія як об'єкт психоаналізу З. Фрейда.
 - Сутність релігії в аналітичній психології К.-Г. Юнга.
 - Релігія в гуманістичному психоаналізі Е. Фромма.
 - Психоісторія Е. Еріксона.
2. Гуманістичне трактування релігії
 - Погляди на релігійність людини А. Маслоу.
 - Логотерапія В. Франкла.
 - Дослідження релігії в працях Г. Олпорта.
 - Розуміння релігії у психосинтезі Р. Ассаджолі.
3. Трансперсональна психологія
 - Концепція К. Вілбера.
 - Концепція С. Грофа.
4. Розуміння релігії в творчості М. Еліаде.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	<p>Екстатичні стани, депресивна та екзальтована форми «релігійної пристрасті», принципи «виключення трансцендентного» і «біологічної інтерпретації», «колективні уявлення», «пралогічне» мислення, «колективний невроз», архетипи, самість, індивідуація, логотерапія, індивідуація, логотерапія. трансперсональна психологія, психосинтез, ЛСД-терапія, трансперсональні переживання, холотропне дихання, змінені стани свідомості, базові перинатальні матриці, рівні спектра свідомості</p>
---	--

<p>2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті</p>	<p>- Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 48-112. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i></p> <p>- Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 135-189.</p>
<p>3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)</p>	<p>- Аринин Е. И. Психология религии. – Владимир, ред.-изд. комплекс ВлГУ, 2005. – С. 19-79. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i></p> <p>- Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 87-123.</p>
<p>4. Перевірте себе за контрольними питаннями</p>	<p>- Що об'єднує погляди Дж. Леуба, Т. Рибо, Т. Флурнуа на релігію?</p> <p>- Порівняйте трактування релігії у роботах В. Дільтея і Л. Леві-Брюля.</p> <p>- У чому полягає особливість психоаналітичного трактування релігії?</p> <p>- Охарактеризуйте основні погляди біхевіористів на релігію.</p> <p>- Які особливості розуміння релігії у гуманістичній психології?</p> <p>- Охарактеризуйте предметне поле трансперсональної психології релігії.</p> <p>- Чим відрізняються погляди М. Еліаде від інших?</p>

Семінарське заняття 3.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Мета: ознайомлення з поняттям релігійності, змістом психології віруючих.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати зміст психології віруючих.

Питання до обговорення:

1. Формування релігійної особистості:
 - Роль родини й релігійної спільноти.
 - Психологія релігійного навернення.
2. Соціально-психологічні особливості релігійної особистості.
3. Психологічні типи віруючих.
4. Психологічні аспекти релігійних ритуалів і культів.
 - Психологічні характеристики ритуалів.

- Види ритуалів: засновані на техніках психосоматичного впливу, катарсичні, пов'язані з використанням психоактивних речовин, ритуали травмування мозку.
 - Психологічні механізми культу: переконування, навіювання, емоційне зараження, наслідування.
 - Психічні стани в процесі богослужінь.
5. Соціально-психологічні процеси, що супроводжують релігійне спілкування.
 6. Сповідь як психологічний феномен.
 7. Молитва: визначення, типи, психологічне значення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Релігійне навернення, релігійний досвід, носії релігійного досвіду, релігійний культ, релігійні ритуали, сповідь, молитва
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	<ul style="list-style-type: none"> - Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск, 2009. – С. 206-256. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 8-9, 202-236. - Сафронов А. Г. Психология религии./ А.Г.Сафронов – Киев, 2002. – С. 8-17, 81-88 (Глава 1, 4). - Торчинов Е.А. Религии мира: Опыт запредельного: Психотехника и трансперсональные состояния. – Спб., 1997. – С. 3-61 (Введение). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Угринович Д.М. Психология религии. – М. 1986. – С. 92-296 (Глава 6). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	<ul style="list-style-type: none"> - Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – С. 7-14. - Пирог Г. Психологічні аспекти функціонування релігійних цінностей (християнський аспект) // Українське релігієзнавство. – Київ, 2006.– Вип. 39. – С. 93-102. – Режим доступу: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/43793 - Психология религиозности и мистицизма: Хрестоматія / Сост. К.В. Сельченко. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – 544 с. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	<ul style="list-style-type: none"> - Які чинники впливають на формування релігійності особистості? - Які соціально-психологічні особливості релігійної особистості ви можете назвати?

	<ul style="list-style-type: none"> - Назвіть основні критерії виділення психологічних типів віруючих. - Проаналізуйте особливості релігійного досвіду. - Назвіть основні критерії виділення видів релігійного досвіду. - Що характерно для містичного досвіду?
--	--

Семинарське заняття 4.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕЛІГІЙНИХ СИСТЕМ

Мета: ознайомити студентів з формами релігійності у різних традиціях.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати прояви релігійності у психічному житті особистості.

Питання до обговорення:

1. Особливості первісних форм релігії:
 - Психологічна сутність тотемізму.
 - Психологічні характеристики фетишизму.
 - Психологічні характеристики анімізму.
 - Психологічний аналіз магії.
 - Психологічна сутність шаманізму.
2. Езотеричні психопрактики східних релігій:
 - Психопрактики йоги та тантризму.
 - Трансформаційні та медитативні практики даосизму.
 - Психопрактики у буддизмі та ваджраяні.
 - Езотеричні психопрактики дзен.
3. Психологічні особливості іудаїзму. Психопрактики Кабали.
4. Психологічні особливості християнства. Психопрактики ісихазму.
5. Психологічні особливості ісламу. Психопрактики суфізму.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Тотемізм, нагуалізм, фетишизм, анімізм, магія, шаманізм, окультизм, даосизм, буддизм, індуїзм, карма, джайнізм, сикхизм, ваджраяна, дзен, метод коанів, метод переривання паттернів, обітниця, хатха-йога, асани, мудри, йога, медитація, тантра, карма, Дхарма, Кабала, ісихазм, суфізм
2. Опрацюйте основну літературу та підготуйтеся до обговорення питань на практичному занятті	<ul style="list-style-type: none"> - Ардашкин И.Б. Психология религий. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – С. 113-205. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i> - Сафронов, А.Г. Психология религии. – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 21-51, 91-138. (Глава 2, 5). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>

3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	<p>- Торчинов Е.А. Религии мира. Опыт запредельного. – СПб.: Центр «Петербургское Востоковедение», 1997. – 62-302 (Часть 1-3). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i></p> <p>- Психология религиозности и мистицизма. Хрестоматия. – М., 2001.</p>
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	<p>- Назвіть основні відомі Вам первісні форми релігії та дайте кожній з них коротке визначення.</p> <p>- Як конкретно-чуттєвий характер мислення первісної людини вплинув на первісні форми релігії?</p> <p>- Назвіть прояви тотемізму в сучасній культурі.</p> <p>- Назвіть прояви фетишизму в сучасній культурі.</p> <p>- Назвіть відомі вам теорії походження магії й розкрийте їхній зміст.</p> <p>- Яке значення для подальшого розвитку релігії мав шаманізм?</p> <p>- Які психопрактики в сучасних окультних системах ви можете назвати?</p> <p>- Простежте, в якому напрямі змінюються уявлення давніх людей про Бога.</p>

5. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Тема 4 (для самостійного опрацювання).

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ

Мета: ознайомлення з особливостями становлення психолого-релігійної проблематики в Україні.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати прояви змінених станів свідомості у людини.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Психологічно-релігійна проблематика в українській філософській думці.
2. Психологічне тлумачення психопатичних епідемій релігійного характеру.
3. Психологія релігії в радянській релігієзнавчій і психологічній літературі.
4. Дослідження з психології релігії в сучасній українській науці.

Завдання для самостійної роботи

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Навіювання, навіюваність, самонавіювання, гіпноз, магнетизм, мальованщина, крикливство, демономанія, лурдська епідемія, віра, навернення
---	--

2. Підготуйте біографічні довідки	К.Мальований, Ф.Месмер, М.Бердяєв, О.Введенський, Інокентій (І.Борисов), К.Платонов, М.Попова, Д.Угринович, В.Москалець, О.Предко, А.Сафронов, Є.Торчинов
3. Опрацюйте основну літературу та зробіть конспект за питаннями	Предко О.І. Психологія релігії: Підручник. – К.: Академвидав, 2008. – С. 16-23, 44-54, 82-102, 189-197.
4.Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	<ul style="list-style-type: none"> - Лубський В.І., Предко О.І. Психологія релігії: Підручник і хрестоматія. Ч.1. – К.: Центр учбової літератури, 2004. – 208 с. - Москалець В.П. Психологія релігії. – К.: Академвидав, 2004. – 240 с. - Наумова Н.В., Пирог Г.В. Релігійно-ціннісна проблематика в українській філософській думці // Історія релігій в Україні : Науковий щорічник. – Львів, 2005. – Книга II. – С. 179-183. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/23291/ - Предко О.І. Психологія релігії в дослідницьких пошуках вітчизняних релігієзнавців // Університетські наукові записки. – 2007. – №4 (24). – С. 542-550. - Річинський А. В. Проблеми української релігійної свідомості. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 448 с.
5.Перевірте себе за контрольними питаннями	<p>Що характерно для трактування психолого-релігійної проблематики в українській філософській думці?</p> <p>Хто надав психологічне тлумачення психопатичних епідемій релігійного характеру?</p> <p>Назвіть особливості розуміння психолого-релігійної проблематики в радянській релігієзнавчій і психологічній літературі.</p> <p>Назвіть представників сучасної української науки, які працюють у сфері психології релігії.</p>

Тема 8 (для самостійного опрацювання).
ЗМІНЕНІ СТАНИ СВІДОМОСТІ В СТРУКТУРІ
РЕЛІГІЙНОГО ДОСВІДУ

Мета: ознайомлення з роллю і значенням змінених станів свідомості для становлення релігійності.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати прояви змінених станів свідомості у людини.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Поняття змінених станів свідомості (ЗСС).
2. Види змінених станів свідомості.
3. Методи досягнення змінених станів свідомості.
4. Культурологічні аспекти змінених станів свідомості.
5. Психопрактики в сучасних окультних системах.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Змінені стани свідомості, автоматизми, медитативні практики, психосоматичні методи, дихальні методи досягнення ЗСС, психоактивні препарати, сакралізація, маргіналізація, інтелектуалізація досвіду
2. Опрацюйте основну літературу та зробіть конспект за питаннями	Сафронов А.Г. Психологія релігії / А.Г.Сафронов. – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 54-80, 141-151 (Глава 3, 6). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	Гроф С. За межами мозку. – М.: Изд-во інституту психотерапії, 2000. – 504 с. Качур А.Л., Бруннер Е.Ю. До питання про картографію й феноменологію змінених станів свідомості // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Вип. 4. – К. : Пед. преса, 2002. – С. 311-319. Психологія релігійності і мистицизму. Хрестоматія. – М., 2001. – С. 56-77. – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
4. Перевірте себе за контрольними питаннями	Дайте визначення зміненим станам свідомості. Проаналізуйте роль змінених станів свідомості у розвитку релігії та релігійності. Які види ЗСС ви можете назвати. Назвіть основні методи досягнення змінених станів свідомості. Розкрийте значення терміна «медитація». Наведіть приклади ЗСС у різних культурних традиціях. Наведіть приклади психопрактик сучасних окультних систем.

Тема 13 (для самостійного опрацювання).

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ

Мета: ознайомлення з психологічними особливостями сучасних релігійних культур.

Професійна спрямованість: уміння аналізувати психологічні особливості сучасних релігійних культур.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Психологічні аспекти вивчення релігійності людини в нових релігійних рухах.
2. Структура сучасного релігійного життя.
3. Класифікація сучасних релігійних систем.
4. Соціальні тенденції в сучаснім релігійнім житті.
5. Харизматичні системи.
6. Деструктивні культури й деструктивні методи впливу на психіку.
7. Маніпуляції свідомістю в неорелігійних культурах.

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомтесь зі змістом основних понять	Неохристиянські / неосхідні / неоязичницькі / сатанинські / квазінаукові / квазіоккультні / комерційні / харизматичні релігійні системи; релігійний маркетинг, місія, ефект індукованої харизматичности; релігійні типи місій: сімейна група, групи по інтересах, напіввійськові організації, мультирівельні структури асоціації
2. Опрацюйте основну літературу та зробіть конспект за питаннями	- Сафронов А. Г. Психология религии / А.Г.Сафронов. – Киев : Ника-Центр, 2002. – С. 152-206 (Глава 7). – <i>Електронна хрестоматія до курсу.</i>
3. Ознайомтесь з додатковою літературою (за бажанням)	1. Аринин Е. И. Психология религии. – Владимир, ред. изд. комплекс ВлГУ, 2005. – С. 80-91. – <i>Електронна хрестоматія до курсу</i> 2. Волков Е. Н. Консультирование жертв интенсивного манипулирования психикой: основные принципы, особенности практики // Жур. практ. психолога. – 1996. – №1. – С. 102-109. 3. Волков Е. Н. Методы вербовки и контроля сознания (реформирования мышления) // Жур. практ. психолога. – 1996. – №3. – С. 76-82. 4. Волков Е.Н. Основные модели контроля сознания (реформирования мышления) // Жур. практ психолога. – 1996. – №5. – С. 87-93.

	<p>- Пирог Г., Ворожеєва В. Теоретико-психологічні засади вивчення релігійної толерантності // Особистісне зростання: теорія і практика. Збірник наукових праць за матеріалами III-ї Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної інтернет-конференції. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2018. – С. 116-118. – Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/27063/1/Praci%202018.pdf</p>
<p>4. Перевірте себе за контрольними питаннями</p>	<p>Що характерно для сучасного релігійного життя? Назвіть нові релігійні системи. Які соціальні тенденції мають місце у сучасному релігійному житті? Що таке «харизматичні системи»? Проаналізуйте роль маніпуляцій свідомістю в неорелігійних культурах. Назвіть основні проблеми жертв культового контролю свідомості.</p>

6.ЗАВДАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ІНДИВІДУАЛЬНИМ ПЛАНОМ НАВЧАННЯ

1. Ознайомитися з методичними рекомендаціями та самостійно вивчити теоретичний матеріал з курсу, конспектуючи кожен модуль в зошиті тезисно.

2. Зробити конспекти тем на самостійне опрацювання (ТСО) та пройти експрес-контроль за кожним ТСО під час аудиторного заняття або на індивідуальній консультації викладача.

3. Провести дослідження з психолого-релігійної проблематики та зробити звіт (див. практичні заняття 1-3).

4. Написати ПМР (тести + теоретичне питання + додаткові питання з семінарських занять кожного модуля) – під час планового аудиторного заняття з курсу або на індивідуальній консультації викладача.

5. В якості відпрацювання пропущених занять – індивідуальне завдання від викладача з підготовки методичних матеріалів з курсу, наприклад, розробити тестові питання.

7. ЗАВДАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ МОДУЛЬНОЇ РОБОТИ

Умовою допуску до ПМР є виконання всіх обов'язкових видів робіт, передбачених програмою курсу. Оцінка за ПМР визначається як середнє арифметичне значення балів за три питання.

Структура завдань ПМР:

I. Тестові завдання (максимальна кількість балів – 100).

II. Завдання з теоретико-методологічних засад курсу (максимальна кількість балів – 100).

1. Підходи до розуміння предмета психології релігії.
2. Психологія релігії і релігійна психологія.
3. Міждисциплінарні зв'язки психології релігії.
4. Структура й проблематика психології релігії.
5. Методи досліджень з психології релігії.
6. Методологічні проблеми психології релігії.
7. Особливості кількісного та якісного підходів до організації психологічного дослідження релігії.
8. Відношення людини і Бога в розумінні християнської думки.
9. Філософські тлумачення ролі релігії у житті людини та суспільства.
10. Дослідження релігії у філософії Ф. Шлеєрмахера.
11. Внесок антропологічних та соціологічних досліджень у психологію релігії.
12. Психологія В. Вундта й С. Холла про релігію і релігійність.
13. Феномен релігійності в емпіричній традиції В. Джеймса.
14. Психологічні тлумачення релігії в теоріях Дж. Леуба, Т. Рибо, Т. Флурнуа.
15. Розуміння психологічної сутності релігії у працях В. Дільтея і Л. Леві-Брюля.
16. Психоаналітичне трактування релігії.
17. Релігія як об'єкт психоаналізу З. Фрейда.
18. Сутність релігії в аналітичній психології К.-Г. Юнга.
19. Релігія в гуманістичному психоаналізі Е. Фромма.
20. Релігія в психологічній теорії Е. Еріксона.
21. Біхевіоризм про психологічну сутність релігії (Л. Кеслер, В. Уеллс, Д. Траут, Б. Скіннер).
22. Розуміння релігії в гуманістичній традиції.
23. Погляди на релігійність людини А. Маслоу.
24. Логотерапія В. Франкла й християнство.
25. Дослідження релігії в працях Г. Олпорта.
26. Розуміння релігії у психосинтезі Р. Ассаджолі.
27. Трансперсональна психологія.
28. Трансперсональна концепція С. Грофа.

29. Трансперсональна теорія К. Вілбера.
30. Ідеї східних релігій у трансперсональній психології.
31. Розуміння релігії в творчості М.Еліаде.
32. Психологічно-релігійна проблематика в українській філософській думці.
33. Психологічне тлумачення психопатичних епідемій релігійного характеру.
34. Психологія релігії в радянській релігієзнавчій і психологічній літературі.
35. Дослідження з психології релігії в сучасній українській науці.
36. Поняття, особливості й структура релігійної свідомості.
37. Поняття, критерії та показники релігійності.
38. Структура релігійності.
39. Психологічні тлумачення релігійної віри: визначення, структура, прояви.
40. Релігійні почуття: сутність, особливості, динаміка.
41. Соціально-психологічна структура функціонування релігії: релігійні відносини, середовище, діяльність.
42. Формування релігійної особистості.
43. Роль родини й релігійної спільноти у формуванні релігійної особистості.
44. Психологія релігійного навернення.
45. Соціально-психологічні особливості релігійної особистості.
46. Психологічні типи віруючих.
47. Зміст релігійного досвіду та його структура.
48. Споглядально-пасивний, діяльностно-активний, «розширеної свідомості» різновиди релігійного досвіду.
49. Різновиди досвіду «спілкування зі священним».
50. Види релігійного досвіду за соціальними ролями віруючих.
51. Психологічні характеристики містичного досвіду.
52. Релігійний культ: визначення, характеристики, психологічні механізми.
53. Психічні стани в процесі богослужінь.
54. Соціально-психологічні процеси, що супроводжують релігійне спілкування.
55. Психологічні характеристики ритуалів.
56. Види ритуалів.
57. Сповідь як психологічний феномен.
58. Молитва: визначення, типи, психологічне значення.
59. Поняття змінених станів свідомості.
60. Види ЗСС.
61. Методи досягнення змінених станів свідомості.
62. Культурологічні аспекти змінених станів свідомості.
63. Психопрактики в сучасних окультних системах.
64. Погляди Е. Дюркгейма і Т. Парсонса щодо системного аналізу релігії.

65. Релігійні образи, їхня психологічна характеристика.
66. Міфологія та її психологічна сутність.
67. Психологічне значення символіки у формуванні релігійності.
68. Психологічне значення заповідей.
69. Релігійні цінності.
70. Соціально-психологічні процеси, що супроводжують релігійне спілкування.
71. Психопрактики: поняття та види.

III. Завдання з психологічного аналізу релігійних систем

(максимальна кількість балів – 100). .

1. Загальні особливості первісних форм релігії.
2. Психологічна сутність тотемізму та нагуалізму.
3. Поняття фетишизму і його психологічна сутність.
4. Психологічна сутність анімізму.
5. Психологічні аспекти магії: поняття, види, магичні ритуали.
6. Психологічна сутність шаманізму.
7. Окультизм: поняття та психопрактики.
8. Езотеричні психопрактики в національних релігійних традиціях світу.
9. Даосизм: поняття, трансформаційні та медитативні практики.
10. Використання психопрактик у буддизмі, джайнізмі, сикхізмі.
11. Ваджраяна: поняття, психопрактики. Тибетські психопрактики.
12. Дзен: поняття, ознаки звільнення, методи традиції дзен.
13. Психотехніки у йогічній традиції.
14. Тантризм: поняття, основні школи.
15. Психологічні особливості іудаїзму.
16. Психотехніки Кабали.
17. Психологічні особливості християнства.
18. Поняття та психопрактики ісихазму.
19. Психологічні особливості ісламу.
20. Суфізм: поняття, стадії психологічної трансформації людини.
21. Розуміння об'єктивних й суб'єктивних проблем («нафи») на шляху до особистого росту в суфізмі.
22. Психологічні аспекти вивчення релігійності людини в нових релігійних рухах.
23. Структура сучасного релігійного життя.
24. Класифікація сучасних релігійних систем.
25. Соціальні тенденції в сучаснім релігійнім житті.
26. Харизматичні системи.
27. Деструктивні культи й деструктивні методи впливу на психіку.
28. Маніпуляції свідомістю в неорелігійних культурах.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Академічне релігієзнавство: Підручник. — К.: Світ Знань, 2000. — 862 с.
2. Ардашкин И. Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. — Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. — 276 с.
3. Колодний А., Филипович Л. Релігійна духовність українців: вияви, постаті, стан. — Львів: Логос, 1996. — 182 с.
4. Лубський В. І., Предко О.І. Психологія релігії: Підручник і хрестоматія. — К.: Центр учбової літератури, 2004. — 208 с.
5. Москалець В. П. Психологія релігії. — К.: Академвидав, 2004. — 240 с.
6. Предко О. І. Психологія релігії: Підручник. — К.: Академвидав, 2008. — 344 с.
7. Сафронов А. Г. Психология религии: Монография. — К.: Ника – Центр, 2002. — 224 с.

Додаткова

1. Бучма О. Релігійність особи: мотиви та вияви. Показники та критерії релігійності // Академічне релігієзнавство: Підручник. — К.: Світ Знань, 2000. — С. 528-534.
2. Водянова А. Психологическая ценность религии / А. Водянова // Вестник СевГТУ. — Севастополь, 2001. — Вып. 29 : Философия. — С. 68-76.
3. Глушак А. Релігійні цінності: сутність, структура, рівні / А. Глушак, Г. Пирог // Вісник Національного Університету «Львівська політехніка». — Львів, 2003. — Вип. 473 : Філософські науки. — С. 51-54.
4. Глушак А.С. Соціальні цінності християнства / А.С. Глушак, Г.В. Пирог // Науковий вісник Чернівецького Університету : зб. наук. праць. — Чернівці, 2005. — Вип. 242-243 : Філософія. - С. 12-20.
5. Журавльова Л.П., Котлова Л.О., Пирог Г.В. Методичні рекомендації до написання магістерських робіт з психології. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. — 48 с.
6. Лобовик Б. А. Религиозное сознание и его особенности. — К.: Наукова думка, 1986. — 247 с.
7. Мягков И.Ф., Щербатых Ю.В., Кравцова М.С. Психологический анализ уровня индивидуальной религиозности // Психологический журнал. — Т. 17. — 1996. — №6. — С.119-122.
8. Наумова Н.В. Релігійно-ціннісна проблематика в українській філософській думці / Н.В. Наумова, Г.В. Пирог // Історія релігій в Україні : Науковий щорічник. — Львів, 2005. — Книга II. — С. 179-183.

9. Отич Д. Д. Проблема релігійного копінгу у сучасній психології [Текст] / Д. Д. Отич // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України : наук.-теорет. та інформ. вісн. – 2017. – N 2. – С. 69-73.
10. Пирог А. Проблема духовности в освещении христианской ценностной парадигмы / А. Пирог // Горизонты образования. – Севастополь, 2005. – №3. – С. 101-105.
11. Пирог А. Психологический анализ христианских ценностей / Г. Пирог // Горизонты образования. – Севастополь, 2003. - №3. – С. 84-88.
12. Пирог А. Система религиозной аксиологии / А. Пирог // Горизонты образования. - Севастополь, 2006. – №3. – С. 111-114.
13. Пирог А. Трансформации христианских ценностей в современном украинском обществе / А. Пирог // Горизонты образования. - Севастополь, 2004. - №1. – С. 105-110.
14. Пирог Г. Морально-етичні основи християнських цінностей / Г. Пирог // Історія релігій в Україні. – Львів, 2003. – С. 49-53.
15. Пирог Г. Особливості системи християнських цінностей / Г. Пирог // Українське релігієзнавство. - Київ, 2004. - Вип. 1 (29). - С.21-29.
16. Пирог Г. Психологічні аспекти функціонування релігійних цінностей (християнський аспект) / Г. Пирог // Українське релігієзнавство. – Київ, 2006.– Вип. 39. – С. 93-102.
17. Пирог Г. Соціальні аспекти функціонування релігійних цінностей / Г. Пирог // Українське релігієзнавство. – Київ, 2003. – Вип. 26. – С. 30-37.
18. Пирог Г. Теоретико-психологічні засади вивчення релігійної толерантності / Г. Пирог, В. Ворожесва // Особистісне зростання: теорія і практика. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2018. – С. 116-118.
19. Пирог Г. В. Образ демонічних сил в свідомості осіб юнацького віку / Г.В. Пирог, В.С. Галайко // Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні. – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. – Ч. 1. – С. 93-95.
20. Пирог Г. В. Особливості уявлень сучасних чоловіків і жінок про магію / Пирог Г. В., Дубова Н. С. // Психологія людини: свідомість і реальність. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. – С. 213-215.
21. Пирог Г. В. Християнські цінності у сучасному українському суспільстві / Г.В. Пирог // Науковий вісник Чернівецького Університету. – Чернівці, 2004. – Вип. 203-204 : Філософія. - С.22-26.
22. Пирог Г. В. Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства) : Дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство» / Ганна Володимирівна Пирог. – Киев, 2005. – 26 с.
23. Посохова С. Т. Справочник практического психолога. Психодиагностика. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – 139, [1] с. – Режим доступа: <http://zabika.ru/adpopa/C.+T.+Посоховаa/main.html>

24. Річинський А. В. Проблеми української релігійної свідомості. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 448 с.
25. Смирнова Е. Т. Введение в религиозную психологию: Учебное пособие. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2003. – С. 26-44.
26. Угринович Д. М. Психология религии. – М.: Политиздат, 1986. – 352 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронна хрестоматія до курсу:
 - Ардашкин И.Б. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – 276 с.
 - Аринин Е. И. Психология религии. – Владимир, ред.-изд. комплекс ВлГУ, 2005. – 108 с.
 - Предко О.І. Психологія релігії у дослідницьких пошуках вітчизняних релігієзнавців Університетські наукові записки – 2007. – № 4 (24). – С. 542-550.
 - Сафронов А. Г. Психология религии: Монография. – К.: Ника – Центр, 2002. – 224 с.
 - Сметанова Ю.В. Психология религии: методологические и историко-психологические перспективы // Вестник Томского государственного университета. – 2005. – С. 130-135.
 - Торчинов Е. А. Религии мира. Опыт запредельного. – СПб.: Центр «Петербургское Востоковедение», 1997.
 - Угринович Д. М. Психология религии. – М.: Политиздат, 1986. – 352 с.
 - Методики дослідження релігійності.

Периоджерела:

- Гоулмен Д. Многообразие медитативного опыта. – Нью-Йорк: Даттон, 1977.
- Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. – СПб.: Андреев и сыновья, 1992. – 424 с.
- Гроф С. За пределами мозга. – М.: Изд-во института психотерапии, 2000. – 504 с.
- Психология религиозности и мистицизма: Хрестоматія / Сост. К. В. Сельченко. – Мн.: Харвест; М.: АСТ, 2001. – 544 с.
- Религия и общество. Хрестоматія по социологии религии. – М.: Наука, 1994. – 204с.
- Уит А. Мистический опыт.
- Элиаде М. Опыт мистического света.
- Элиаде М. Оккультизм, колдовство и моды в культуре / Пер. с англ. - К.: «София»; М.: ИД «Гелиос», 2002. — 224 с.
- Элиаде М. Шаманизм: архаические техники экстаза.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура звіту за результатами релігійно-психологічного дослідження

Складові звіту	Змістове наповнення
I. Титульна сторінка	<p>Назва й тема роботи, інформація про авторів та наукового керівника, установу, де виконувалася робота, місто та рік подання до розгляду</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p style="text-align: center;">Житомирський державний університет ім. Івана Франка Соціально-психологічний факультет Кафедра психології розвитку та консультування</p> <p style="text-align: center;">Звіт з дослідження з курсу «Психологія релігії» на тему «Назва»</p> <p style="text-align: center;">Виконали: студенти 43 групи ПІБ</p> <p style="text-align: center;">Керівник: ПІБ</p> <p style="text-align: center;">Житомир-2018</p> </div>
II. Зміст звіту	<p><i>Актуальність</i> дослідження. Основні <i>категорії</i> дослідження. Хто працював у даному напрямку. <i>Гіпотеза, мета та завдання</i> дослідження. <i>Вибірка</i>. <i>Методи</i> дослідження. <i>Результати</i> дослідження в узагальненому вигляді (таблиці, діаграми, гістограми), їх опис та інтерпретація. <i>Висновки</i>.</p>
III. Список джерел	<p><i>Список використаних джерел</i> в алфавітному порядку відповідно до основних бібліографічних вимог</p>
IV. Додатки	<p>Таблиці первинних даних. Вкладені первинні бланки (протоколи, малюнки або інше) з індивідуальними даними.</p>

Написання наукових публікацій

(за Л.П. Журавльова, Л.О. Котлова, Г.В. Пирог. Методичні рекомендації до написання магістерських робіт з психології. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – С. 20-21)

Найбільш поширеними **формами наукових публікацій** є статті й тези.

Наукові періодичні видання публікують для авторів свої вимоги до структури й особливостей оформлення публікацій. Проте є **загальні правила** написання наукових статей або тез, і згідно них структура публікації аналогічна структурі наукової роботи.

Публікація, яка містить результати емпіричного дослідження, включає:

- *вступ* – в ньому висвітлюється актуальність досліджуваної проблеми, її суспільне та наукове значення;
- *короткий огляд останніх досліджень* – розглядаються, здебільшого, нові дані наукової літератури з проблеми (публікації за останні 5 років), увага зосереджується на недосліджених або ж суперечливих аспектах;
- *постановку цілей та завдань* – зазначається, що саме досліджується і з якою метою (*постановка завдання*) (5-10 рядків);
- *виклад основної частини* – опис методики дослідження, отриманих результатів та їхній аналіз. Бажано подавати інформацію у формі таблиць, графіків і діаграм;
- *висновки*, які наводяться на завершення публікації та закінчуються коротким зазначенням перспектив подальших досліджень цієї проблеми;
- *список використаних джерел* – містить лише джерела, на які є посилання у статті.

Тези – це маленька, самодостатня стаття, написання якої має власну логіку:

- *тема* тез має бути в міру вузькою, повинна відповідати тематиці вашого наукового дослідження і конференції та містити щось нове;
- *назва* тез має відповідати змісту, бути конкретною та простою;
- *структура* тез: *вступ* – у ньому потрібно відповісти на просте запитання: «Чому те, що я буду писати далі, важливо»; *основний текст* – повинен бути чітко структурованим, положення – підкріплені прикладами, приклади – їх аналізом; *загальний висновок* – повинен підсумувати висновки, зроблені на підставі аналізу прикладів або відповідати на запитання «Чому це все важливо»;
- *оформлення* тез – у всіх цитат має бути зазначене джерело, яке включає номер джерела та сторінки, звідки вона взята. Текст, процитований без лапок і посилань, є украденим текстом, тобто плагіатом. Бібліографія тез повинна містити повний опис джерел та не має бути великою (якщо об'єм тез – 2 сторінки, то обмежтеся 1-2 найважливішими джерелами).

Навчальне видання

ПИРОГ Ганна Володимирівна
ГАВРИЛОВСЬКА Ксенія Петрівна

**Методичні рекомендації до самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Психологія релігії»**

Методичні рекомендації

Надруковано з оригінал-макета автора

Підписано до друку __. __. 2018. Формат 60x90/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 2.8. Обл. вид. арк. 2.7. Наклад 100. Зам. 52.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

електронна пошта (e-mail): zu@zu.edu.ua